

## НАРАДА В м. ТАПІОЗЕЛЕ, УГОРЩИНА

Результати наради зі збереження генетичних ресурсів для продовольства та сільського господарства у генбанках країн Вишеградської групи (Польща, Чеська республіка, Словаччина, Угорщина) та Австрії, Болгарії, Хорватії, Румунії, Сербії, Словенії, України (Центр рослинного різноманіття, Тапіозеле (Tápiószele), Угорщина, 5-6 червня 2014 р.)

Робоча нарада зі збереженню генетичних ресурсів для виробництва продовольства та ведення сільського господарства була організована Міністерством сільськогосподарського розвитку Угорщини у найбільшому банку насіння в Угорщини – Центрі рослинного різноманіття в Тапіозеле для компетентних наукових експертів країн Вишеградської групи (Польща, Чеська республіка, Словаччина, Угорщина) та Австрії, Болгарії, Хорватії, Румунії, Сербії, Словенії, України. В нараді приймали участь 25 осіб (рис.1). Україну представляли провідний науковий співробітник Національного центру генетичних ресурсів рослин України Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН, канд. біол. наук Задорожна О.А. та заступник директора з наукової роботи Устимівської дослідної станції рослинництва Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН, канд. с.-г. наук Кір'ян В.М.

Метою семінару було зробити свій внесок у розвиток і покращення співробітництва Угорщини з сусідніми країнами у справі збереження генетичних ресурсів для продовольства та сільського господарства у генбанках.

Робоча нарада дала змогу учасникам представити національні генбанки, у тому числі свої основні завдання і заходи, висвітлити національні програми і стратегії своїх країн та визначити потенційні зв'язки в цих областях, концепції для спільного співробітництва. Учасники семінару поінформували про створення та ведення колекцій генофонду у власній країні, поділилися досвідом, розповіли про проблеми і труднощі, які їх супроводжують. У своїх доповідях учасники висвітлили процеси, що забезпечують зберігання насіння, обмін насінням сучасних і, особливо, стародавніх сортів у власній країні та з закордоном, процеси залучення зразків до колекції. Презентація учасників наради з цього питання будуть доступні на веб-сайті Центру різноманіття рослин Tapioszele (<http://www.nodik.hu>).

Обговорювалися моменти потенційного співробітництва насінневих банків в регіоні. Серед них слід деякі виділити:

- активізація в європейських країнах програм і проектів Європейської кооперативної програми з генетичних ресурсів (ЕСPGR) та Спільного Європейського генбанку (AEGIS);
- можливість використання специфічних кліматичних зон деяких країн для польового розмноження деяких зразків і взаємного використання засобів ізоляції;
- оцінка генетичних ресурсів у природних посушливих зонах деяких країн, уніфікація методик і сортів-стандартів та уніфікація даних при інтерпретації результатів;
- використання зразків генофонду у спільних селекційних програмах, передача навчальним закладам, садівникам і огородникам на основі угод про передачу зразків генофонду;
- репатріація зразків генофонду;
- дублювання зразків у географічно віддалених генбанках-партнерах у схожих або кращих умовах (наприклад, у Svalbard SeedVault);

- проведення спільних експедицій зі збору зразків генофонду рослин;
- урегулювання способів законного збору культурних і дикорослих зразків генофонду з подальшим вивозом їх за межі держав-партнерів, збір інформації про компетентні органи та компетентні особи, що можуть цьому сприяти;
- потреба в підвищенні управлінських і технічних навичок фахівців з ГПП у галузі захисту інтелектуальної власності та інноваційних систем, що має сприяти процесам зміни і розвитку в організаціях-учасниках співробітництва (на прикладі GRIP: <http://www.slu.se/grip>; SIDA: <http://www.sida.se>);
- необхідність завершення або продовження на базі серйозних напрацювань учасників проекту в 2004-2010 рр. у більш розширеному складі проекту SEEDNet (South East European Development Network on Plant Genetic).

Представники Угорщини висвітлили також проблеми колекціонування диких зразків, закликаючи звернути на це увагу спільноти.

Під час роботи робочої наради учасники ознайомились з досвідом підтримання та розмноження окремих зразків та колекцій зернових, бобових і овочевих культур, системи зрошення в специфічних кліматичних умовах в Центрі рослинного різноманіття, який є найбільшим в Угорщині. Ознайомились зі структурою сховища зразків насіння, методами підготовки (очистки, визначення схожості, сортування, пакування), зберігання насіння зразків активних колекцій та довгострокового зберігання насіння в холодильних камерах за низьких температур (до -20 градусів) (рис.2-4). Оглянули колекційні розсадники овочевих, зернобобових, кормових і зернових культур (рис. 5). Ознайомилися з різними методичними підходами до відновлення схожості перехреснозапильних культур (рис.6). Відвідали спеціальну школу, в якій на високому рівні представлено наочні матеріали, що ілюструють різноманіття рослин, колекції насіння диких і культурних рослин, прослухали лекцію про популяризацію збереження рослинного біорізноманіття (рис.7).

Ми як представники від України взяли участь у засіданнях наради. Зроблено стендову доповідь про збереження генетичних ресурсів рослин в Устимівській дослідній станції рослинництва, взято участь у підготовці медіа презентації.

Проведено переговори з представниками генбанків і програм зі збереження генетичного різноманіття різних країн: Австрії, Сербії, Чехії, визначено шляхи співробітництва. Інтродуковано 10 зразків генофонду польових культур. Матеріали наради зі збереження генетичних ресурсів рослин для продовольства та сільського господарства в Угорщині передано до Устимівської ДСР та Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН і доводяться до учасників програми наукових досліджень "Генетичні ресурси рослин".

За результатами наради слід зробити такі пропозиції для підвищення результативності роботи з генетичними ресурсами рослин:

- придбати холодильні камери (4 °C) для стовідсоткового зберігання в регульованих умовах насінневих колекцій Національного сховища (м. Харків) та Дублетного сховища (с. Устимівка), що забезпечить гарантоване збереження життєздатності генофонду, його автентичність, економію ресурсів;
- зважаючи на технічні труднощі при репродукуванні насіння зразків багатьох овочевих та інших культур, необхідно використовувати при їх вирощуванні краплинне зрошення;
- для гарантованого отримання якісного насіння перехреснозапильних культур необхідні ізоляційні будиночки;

- використати встановлені під час наради міжнародні контакти для співпраці у міжнародних програмах з метою репатріації українських зразків та залучення до Національного генбанку нових цінних зразків польових культур та інформації про генофонд, розширення різноманіття культур, зосередженого у генбанку, а також для одержання міжнародних грантів для фінансової підтримки діяльності з генетичних ресурсів в Україні;
- активно співпрацювати з робочими групами ECPGR в напрямку реалізації планів в Україні та за кордоном;
- створювати нові колекції, використовуючи досвід Спільного Європейського генбанку;
- активізувати роботу зі створення дублетних колекцій в Україні і використати можливості дублювання зразків Національного генбанку за кордоном;
- посилити роботу з популяризації генетичного рослинного різноманіття серед широких кіл громадськості.



**Рис.1. Учасники наради зі збереження генетичних ресурсів для продовольства та сільського господарства у генбанках країн Вишеградської групи та Австрії, Болгарії, Хорватії, Румунії, Сербії, Словенії та України (Центр рослинного різноманіття, Тапіозеле, Угорщина, 5-6 червня 2014 р.)**



*Рис.2. Підготовка насіння до зберігання (очистка) та зберігання робочих колекцій за + 4 °С.*



*Рис.3. Визначення схожості насіння*



*Рис.4. Холодильні камери насінневого сховища для зберігання основних колекцій генофонду рослин за низьких температур (до -19 °С) (Центр різноманіття рослин, Тапіозеле, Угорщина)*



**Рис.5. Колекційні розсадники овочевих, зернобобових, кормових та зернових культур (Центр різноманіття рослин, Тапіозеле, Угорщина, 06.06.2014).**



**Рис.6. Ізоляційні будиночки, ізольовані ділянки перехреснозапильних культур (Центр різноманіття рослин, Тапіозеле, Угорщина, 06.06.2014).**



**Рис 7. Наочні посібники школи з популяризації збереження рослинного біорізноманіття (Центр різноманіття рослин, Тапіоселе, Угорщина, 06.06.2014).**

Задорожна О.А.  
Кір'ян В.М.